

גבעות נס-ציונה מהגן הלאומי לגבעת התור חוברת מסלול להדרכה עצמית

בשבייל גבעות הכוור כר

מטיילים בשביל גבעות הכורכר

תושבי מטרופולין ראשון לציון - נס ציונה - רחובות התברכו באוצר טבע ייחודי ונדיר - גבעות הכורכר.

מה המיוחד בגבעות הכורכר של ראש"צ - נס-ציונה?

1. זהו השטח הפתוח "הירוק" האחרון שנותר בגוש הבטון והאספלט האימתני המשתרע מהרצליה ועד רחובות.
2. באזור זה עדיין ניתן לראות את תבנית נוף המולדת. נוף גבעות הכורכר, אותו ראו ובו התיישבו ראשוני החלוצים בארצנו.
3. סלע הכורכר הבונה את הגבעות הוא סלע ייחודי לישראל. רוב סלעי הכורכר בארץ כבר כוסו בבטון ואספלט או שנחצבו ונעלמו.
4. בגבעות הכורכר ניתן למצוא למעלה מ-150 מיני צמחים טבעיים.
5. הצומח בגבעות הכורכר כולל כ-10 מינים נדירים ביותר בארץ ובעולם כולו. הבולט מבין המינים הנדירים והייחודיים לגבעות הכורכר הוא אירוס הארגמן.
6. שביל גבעות הכורכר מהווה מוקד משיכה לטיולים לאוכלוסיה של כחצי מיליון תושבים הגרה בסמוך לו, ולמעלה ממיליון תושבי גוש דן אשר גרים במרחק נסיעה קצר מאזור הגבעות.

מהו "שביל גבעות הכורכר"?

שביל גבעות הכורכר הוא שביל מסומן, אשר במתכונתו הסופית יחבר את כל גבעות הכורכר הטבעיות שנותרו מראשון לציון בצפון ועד לגדרה בדרום. השביל מותאם לטיול והדרכה עצמאית באמצעות תחנות הסבר ממוספרות שהוצבו לאורכו וחוברת זו בה יוכלו המטיילים להיעזר כ"מדריך פרטי" לטיול בשבילים המסומנים. המסלול מתאים לטיולי משפחות עם ילדים בכל גיל.

מה ייעודו של שביל גבעות הכורכר?

מיסוד שביל גבעות הכורכר הוא צעד נוסף בתהליך שימור גבעות הכורכר והמרחב הפתוח שסביבו. אתם, המטיילים הפוקדים את השביל, תסייעו ביצירת ההד הציבורי הדרוש, שיסייע להפיכת רצף גבעות הכורכר והעמקים שביניהן לפארק רחב ידיים של "פינות טבע" ושטחים ירוקים, לרווחת כל תושבי האיזור.

מבט מרחוק אל סלע הכורכר

תחנה

1

מצוק שלפניכם אינו טבעי והוא נוצר כתוצאה מחציבת הסלע בעבר על ידי האדם.

ה

לאילו שימושים נחשב סלע הכורכר?

הכורכר משמש בעיקר כחומר מילוי לסלילת דרכים וכבישים ("דרכי כורכר") בשל היותו נוח וזול לחציבה ובשל זמינותו הרבה בעבר (לפני שהלבישו את מישור החוף ב"שלמת בטון ומלט"). כורכר מלוכד יותר שימש בעת העתיקה כאבן הבניה העיקרית בכל ערי מישור החוף.

מבט מקרוב אל סלע הכורכר

תחנה

2

ספו דוגמת סלע כורכר מהמחצבה והתבוננו בה בעזרת זכוכית מגדלת. כשמתבוננים בכורכר בהגדלה רואים כי הוא מורכב מגרגרים שקופים ומעוגלים גרגרים אלו הם גבישים של המינרל קוורץ אשר נשחקו ואיבדו בשל כך את צורתם המקורית (תמונה 1).

א

מהו מקורם של גרגרי הקוורץ?

גרגרי הקוורץ שבסלע הכורכר היו במקור גבישי קוורץ בסלעי גרניט (תמונה 2).

מדוע וכיצד נשחקו הגרגרים?

גרגרים מעוגלים נוצרים בטבע בתהליך שחיקה של גבישים ושברי סלעים, תהליך המתרחש כאשר הם מובלים על ידי זרמי מים (נחלים, נהרות), גלי ים או רוח.

על פי מידת שחיקתם של גרגרי הקוורץ שבכורכר אפשר להסיק שהם עברו תהליך ארוך של הובלה.

מהיכן הגיעו גרגרי הקוורץ?

על שאלה זו תוכלו לענות בהמשך, לאחר שתאספו תצפיות נוספות.

תמונה 1: גבישי קוורץ (למטה)
גרגרי קוורץ מעגלים (למעלה)

האם בסלע הכורכר יש מרכיבים נוספים?

טפטפו מעט חומצה מלחית מהולה על דוגמת הכורכר שבידיכם וצפו במתרחש. התסיסה שאתם רואים מעידה על כך שסלע הכורכר מכיל מינרל בשם קלציט (פחמת הסידן).

מהו מקורו של הקלציט שבכורכר?

מקורו של הקלציט שבכורכר בשברי צדפים וקונכיות המורכבים אף הם מפחמת הסידן.

תמונה 2: סלע הגרניט מכיל גבישי קוורץ

מהיכן הגיעו שברי קונכיות לכורכר?

מחוף הים כמובן. החול אשר על שפת הים מכיל גם הוא שברי קונכיות ובעיקר גרגרי קוורץ

האם החול החופי הוא חומר הגלם ממנו נוצר הכורכר?

סביר מאוד שאכן כן, כיוון שהחול החופי וסלע הכורכר בנויים מאותם מרכיבים.

כיצד הפך החול החופי לסלע כורכר?

בתהליך ההסתלעות שהפך את החול החופי לסלע הכורכר הפך המינרל קלציט, שמקורו בשברי הצדפים והקונכיות, לחומר שמלכד את גרגרי הקוורץ לסלע (כמו מלט).

מדוע סלעי הכורכר פריירים?

לעיתים תהליך ההסתלעות מתרחש באופן חלקי בלבד ואז הסלע שנוצר הוא פריך מאוד - מידת הליכוד של הגרגרים נמוכה.

היכרות מעמיקה יותר עם סלע הכורכר תוכלו לערוך בתחנה 8 שבגבעת התור.

תחנה

3

תצפית

מגבעת האורן הבודד

אנשים גיאוגרפים

אנו נמצאים במישור החוף בלב יחידת הנוף של גבעות הכורכר. הגבעות מסודרות באופן אקראי (דיונות שהתאבנו) וביניהן עמקים, אשר פעם מלאו בפרדסים. ביום בהיר ניתן לראות כלפי מזרח את גבעות השפלה ואת הרי ירושלים.

אפקליב לילק

קחו נשימה עמוקה... ועוד נשימה עמוקה והתבוננו סביבכם. עמדו ללא תנועה ונסו להקשיב לסביבה. אילו קולות אתם מזהים? אילו תחושות אתם מרגישים?

אנחנו וואנן צורת חומר

על רקע הצפיפות האורבנית המאיימת, קל להבין ולהפנים את הצורך בשימור איזור גבעות הכורכר והמערכת הטבעית המצויה בו. פיסת טבע אחרונה זו בגוש הבטון של מישור החוף, איננו מותרות אלא הוא צורך חיוני ביותר. שקט, נוף וטבע הם מרכיב חיוני ביותר באיכות חיו ובריאות נפשו של האדם האורבני. פיסת שלווה זו חיונית הרבה יותר מעוד שכונה, עוד כביש ועוד קו מתח גבוה. מחובתנו לשמור על גבעות הכורכר למעננו, למען ילדינו ולמען דורות המחר.

אנשים אובינא

ממזרח פרושה למרגלותינו העיר נס-ציונה, ההולכת ומתחברת עם רחובות כלפי דרום ועם ראשון לציון כלפי צפון. מזרחה יותר ניתן להבחין כיצד הולכת נס ציונה ומתקרבת לבאר יעקב ורמלה. ממערב לנו צפוי לקום יישוב פרברי עירוני נוסף שישא את השם האירוני "אירוס".

אם לא תיפסק תנופת הבניה חסרת המעצורים באזור זה, הוא יהפוך תוך זמן קצר לגוש בטון אחיד. מטרופולין ענק וצפוף של מאות אלפי תושבים.

ב גבעות הכורכר תוכלו לראות צמחים האופייניים לאקלים ים תיכוני וצמחים האופייניים לאקלים מדברי גדלים אלו לצד אלו.

מה עושים כאן צמחי המדבר?

סלע הכורכר הוא ה"אחראי" למפגש הקיים כאן בין הצומח הים-תיכוני למדברי. כזכור, סלע הכורכר בנוי מגרגרים אשר לעיתים מלוכדים היטב ולעיתים פחות. בין הגרגרים ישנם חללים אשר מאפשרים למי הגשמים לחלחל במהירות רבה יחסית לעומק הסלע ובכך קטנה זמינותם לשורשי הצמחים. לכן, מופיעים בגבעות הכורכר צמחי מדבר וצמחים ים-תיכוניים שגם להם התאמה לתנאי יובש.

כיצד מסתדרים הצמחים בבית הגידול דל המים?

רותם המדבר

בחודשים פברואר ומרץ תוכלו לראות את השיח רותם המדבר פורח בשפע פרחיו הלבנים (הוא מכונה "השקד" של החולות). התבוננו בעלי השיח, בצורתם, בגודלם ובענפים הירוקים.

מה מיוחד בעלי הרותם?

עלי הרותם קטנים מאד וקצרי חיים. הם מתפתחים בסוף החורף ונושרים לאחר תקופה קצרה (הצמח נמצא בשלכת קיץ). רוב השנה עומד הצמח ללא עלים.

מה מרוויח מכך הצמח?

שלכת הקיץ מאפשרת לרותם לחסוך במים, כיוון שצמחים מאבדים מים דרך עליהם. גבעולי הרותם ירוקים וגמישים, ולאורכם יש חריצים שבתחתיתם נמצאות הפיוניות (פתחים דרכם מתבצע חילוף הגזים בצמח). הגבעולים ממלאים את תפקיד העלים בתהליך ההטמעה (פוטוסינתזה).

ומה עם השורשים?

כדי לנצל היטב את מי הגשמים יש לרותם שתי מערכות שורשים. האחת מתפרשת לצדדים קרוב לפני השטח ושנייה חודרת לעומק הסלע. מנגנון זה מאפשר לרותם לקלוט גם מים המחלחלים לעומק וגם מים מפני השטח.

תמונה 3: שיח הרותם בפריחה

תמונה 4: פרחים ועלים של שיח הרותם

מה לגבי הפרחים והפירות?

התבוננו מקרוב בפרחי הרוותם ועקבו אחר הדבורים העמוסות באבקה ברגליהן האחוריות. חפשו על הקרקע מתחת לשיח את הזרעים הצהובים של שיח הרוותם.

פרחי הרוותם דמויי פרפר (הרוותם שייך למשפחת הפרפרניים). צבעם לבן עם פס סגול. ההאבקה נעשית ע"י חרקים. פרי הרוותם הוא בעל זרע אחד צהוב השומר על חיוניותו תקופה ארוכה מאד.

קידה שעירה

שיח ים תיכוני זה פורח בחודשים ינואר עד מרץ בפריחה צהובה "יוקדת" (מכאן השם) וריחנית (תמונה 5). התבוננו בשיח, בעלים, בגבעול ובקצוות הגבעול.

האם הקידה מותאמת לסביבה דלת מיס?

בתחילת החורף מופיעים בקידה עלים תלתניים קטנים הנושרים לאחר תקופה קצרה, והקידה עומדת בשלכת

תמונה 6: פרח הקידה

תמונה 5: שיח קידה בפריחה

קיץ. עקב כך, היא מקטינה את איבוד המים בעונה החמה. גם לקידה יש ענפים רותמיים הממלאים את תפקיד העלים ביצירת פחמימות. לאורך הגבעול חריצים דקים ובעומקם חבויות הפיוניות שהם מוגנות מפני איבוד יתר של המים ע"י כסות של שערות מכסיפות.

מדוע הקידה קוצנית ומדוע קוראים לה שעירה?

גבעולי הקידה מסתיימים בקוצים חדים שמשמשים להגנה מפני שיני הבהמות. הפרי הוא תרמיל מכוסה בשערות ומכאן השם קידה שעירה.

תחנה

5 תצפית "ים והר"

הביטו סביבכם. ביום בהיר תוכלו לראות מכאן היטב את הים התיכון במערב ואת הרי יהודה במזרח.

הגן הלאומי גבעות הכורכר נס ציונה הינו אזור גבעות הכורכר הגדול והמשמעותי ביותר ששרד במרכז הארץ. השאיפה היא להכריז על אזור כורכר זה כ"גן לאומי", ואולם הדבר לא אפשרי עד שיסתיים הליך משפטי שבו תבעו בעלי קרקע פרטיים את מוסדות התכנון, את עיריית נס ציונה ואת רשות הטבע והגנים, לאחר שתכנית למגורים על הגבעות בוטלה בעקבות מאבק ציבורי.

במבט לצפון ולצפון מזרח, רואים את המרחב הפתוח שבין נס ציונה לראשון לציון, אשר כולל בתוכו את שמורת האירוסים ראשלי"צ, גבעת "התור" וגבעות נוספות. מרחב זה מיועד לשמש בתכנית המתאר המחוזית כפארק מטרופוליני ויש חשיבות רבה לשמרו ולטפחו כך שישמרו בו גבעות הכורכר על ערכי הטבע ונוף המיוחדים, וסביבן שטחי פארק המאפשרים טיול ובילוי בחיק הטבע ומגוון פעילויות של נופש פעיל.

גם אזור זה מיועד בתכנית המתאר המחוזית כפארק מטרופוליני. נמצאות בו שורה של גבעות כורכר אשר יש לשמרן ולהבטיח סביבן פארק רחב ידיים לטובת הציבור הרחב.

הביטו דרומה ותוכלו לזהות גבעות כורכר נוספות באזור טירת שלום וכפר אהרון שבדרום נס ציונה.

ולסיכום

שני הפארקים המטרופוליניים, זה שבצפון נס ציונה וזה שבדרומה, יחד עם הגן הלאומי גבעות נס ציונה יוכלו לשמש פארק אזורי משמעותי וייחודי אשר יישרת מיליוני תושבים באזור המרכז גם בעוד שנים רבות.

תחנה

6 שדות של אירוסים

ת הפרח הגדול בעל הצבע הארגמני של אירוס הארגמן תוכלו לראות רק בתקופה קצרה של השנה: מחציו השני של חודש פברואר ועד תחילת חודש מרץ. חפשו את פרחי האירוס לצידו השביל. שימו לב, כי האירוסים מופיעים בגושים ולא כפרחים בודדים כדוגמת הכלנית והצבעוני (תמונה 7).

א

תמונה 7:
אירוס הארגמן
גדל בקבוצות

מה כל כך מיוחד באירוס הארגמן?

ראשית, אין ספק שאירוס הארגמן (תמונה 8) הוא אחד הפרחים היפים והמרשימים בנוף פרחי ארצנו. מי שלא משוכנע בכך מוזמן להתבונן מקרוב בפרח הגדול בעל הצורה הסימטרית המושלמת והצבע העז. אולם, מה שמייחד את אירוס הארגמן אינו רק יופיו הטבעי, אלא היותו מין נדיר שבכל העולם ניתן למצוא אותו רק בגבעות הכורכר של מישור החוף בישראל בין חדרה לאשדוד.

תמונה 8: זכר של דבורת בר (מחושית) בתוך פרח אירוס הארגמן

מדוע גדל אירוס הארגמן רק בגבעות הכורכר?
קני השורש של אירוס הארגמן זקוקים לקרקע מאווררת כדי לצמוח. החללים שנמצאים בין גרגרי הכורכר והחמרה מאווררים את הקרקע בכך שהם מאפשרים חלחול של המים הלאה וכניסת אוויר לתוכה.

האם תמיד היה אירוס הארגמן פרח כה נדיר?
אירוס הארגמן הוא אמנם צמח נדיר וייחודי לארץ ישראל. בעבר אפשר היה למצוא אותו בכל אזורי גבעות הכורכר שבמישור החוף המרכזי - מאשדוד בדרום ועד חדרה בצפון. אולם, מאז שנות השישים הצטמצמה תפוצתו באופן דרסטי והוא נמצא כיום בסכנת הכחדה.

מהם מנגנוני הרבייה של אירוס הארגמן?
התבוננו סביבכם ושימו לב כי האירוסים גדלים בקבוצות. הסיבה לתופעה זו היא של צמח הנובט מזרע, מתרבה כמו דשא באמצעות קנה שורש אשר מתפצל וזוחל אט אט לצדדים בתוך הקרקע. כך נוצרת קבוצה של פרחים ושושנות עלים ההמחברים ביניהם מתחת לפני הקרקע. כל קבוצה של פרחים היא תוצר של זרע אחד בודד שהתרבה ע"י קנה שורש. כל האירוסים שבקבוצה מהוים גוף ביולוגי אחד ולכן, הם זקוקים להפריה מאבקת פרחים השייכים לגוף ביולוגי אחר. שלא כפרחים אחרים האירוסים לא מפרישים צוף למשיכת מאביקים. המבנה המיוחד של פרחי האירוס והטמפרטורה הגבוהה השוררת בתוך הפרחים הכהים לאחר הזריחה בבוקר מושכים זכרים של דבורי בר הנקראים **מחושית** (בגלל מחושיהם הארוכים). הזכרים שוהים בתוך הפרחים כמלון לילה (תמונה 8). האבקה מועברת בין הפרחים עם הדבורים וכך מתרחשת ההפריה ויצירת הזרעים. ללא ההתחדשות מזרעים תתנוון מושבת האירוסים ותכחד.

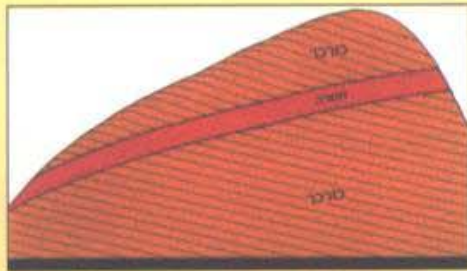
מה גרם להכחדת אירוס הארגמן ממרבית גבעות הכורכר?
אירוס הארגמן שייך לקבוצות רבות של מיני צמחים ובעלי חיים המצויים כיום על סף הכחדה. הסיבה העיקרית להכחדת אירוס הארגמן במישור החוף היא תנופת הבנייה האגרסיבית, אשר צמצמה מאד את מספר הגבעות הטבעיות ואשר הביאה לבידוד הגבעות הנותרות. בידוד הגבעות זו מזו מונע מדבורי הבר לעבור מגבעה לגבעה ולהאביק את האירוסים בגבעה אחת באבקה שהגיע מפרחי האירוסים של הגבעה הסמוכה.

תחנה

7 קרקע חמרה

הקרקע שנמצאת על פני השטח מכונה חמרה (אדומה בערבית). אספו בידיכם חמרה, הרטיבו אותה מעט, נסו ללוש אותה, פוררו בין האצבעות והתבוננו בגרגירים בעזרת זכוכית מגדלת.

ממה מורכבת החמרה ומדוע יש לה צבע אדום?
הגרגרים השקופים שאתם רואים הם גרגרי קוורץ. כמו אלה שראיתם בסלע הכורכר. העובדה שלעיתים אפשר ללוש חמרה רטובה כמו חימר מעידה על כך שהיא מכילה מינרלי חרסית. מקורו של הצבע האדום, שמכתיים את ידיכם, הוא בתחמוצות ברזל (חלודה) שמצפות את גרגרי הקוורץ.

איור 1: שכבת חמרה בין שכבות של כורכר

האם יש קשר בין החמרה לכורכר?

לחמרה ולכורכר מרכיב עיקרי משותף: גרגרים מעוגלים של קוורץ. החמרה, כמו הכורכר, התפתחה גם היא מדיונה של חול חופי. במקומות רבים החמרה מופיעה בין שכבות של כורכר (איור 1). העובדה שדיונה של חול חופי הפכה פעם לכורכר ופעם לחמרה מעידה על כך שתנאי הסביבה (למשל אקלים) השתנו עם הזמן.

למה משמשת קרקע החמרה?

קרקע החמרה מתאימה מאוד לפרדסי הדרים. הקרקע מורכבת בעיקר מגרגרי קוורץ ומעט חרסית. תכולת החרסית שבה מאפשרת לקרקע להכיל מים וחומר אורגני בכמות השומרת על רמת חומציות שמתאימה לעצי ההדר. יחד עם זאת יש מספיק חללים בין גרגרי החול המאפשרים איורור טוב המונע גדילת פטריות המזיקות לשורשי ההדרים.

מדוע חשוב לשמור על החמרה ועל הכורכר?

הכורכר והחמרה צופנים בחובם מידע חשוב על שינויי אקלים בכדור הארץ. חשוב מאוד לשמור כל מחשוף קיים שלהם, כיוון שהמחקר בתחום זה נמצא בראשיתו.

אפיכא אמשויכיכא אכאן?

הגעתם לסוף המסלול של גבעות נס-ציונה. כעת עומדות בפניכם שתי אפשרויות להמשך המסלול מנקודה זו והן:

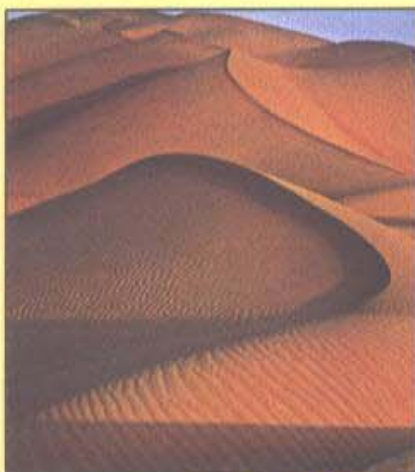
- א. לחזור דרומה לנקודת ההתחלה בשביל המסומן בכחול ולהשלים את המסלול המעגלי.
- ב. להמשיך צפונה ב"שביל גבעות הכורכר" לגבעת התור. לצורך המשך המסלול אנא היעזרו במפת המסלולים המצורפת.

שכבות הכורכר במחצבות גבעת התור

תחנה

8

ה

תמונה 9: נוף דיונות אופיני

התבוננו במחשוף הכורכר שלפניכם ונסו להבחין במצב השכבות. אפשר להבחין בכך ששכבות הכורכר נטויות בכיוונים שונים.

ה

מדוע הכורכר מורכב משכבות?

גבעות הכורכר היו בעבר דיונות של חול (תמונה 9). דיונה היא ערמת חול הנמצאת בתנועה והגורם שמניע את גרגרי החול הוא הרוח. גרגרי החול המועפים על ידי הרוח מצטברים על מדרונות הדיונה שכבות שכבות (איורים 2,3). כאשר דיונה הופכת לכורכר נשמר לעיתים מבנה השכבות שלה, ולכן הכורכר בנוי שכבות.

שכבות נטויות בכיוונים שונים בסלע מעידות בדרך כלל על כך שהגרגרים, שהיו חומר הגלם ליצירתו, הובלו על ידי הרוח ושקעו בדיונות, לפני שהתלכדו ליצירת סלע.

מדוע השכבות נטויות בכיוונים שונים?

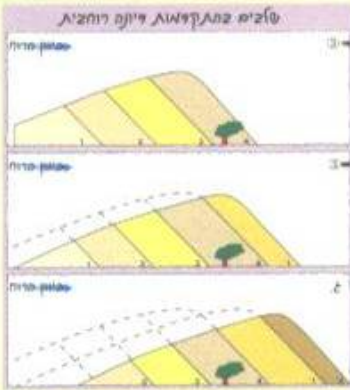
שכבות הנטויות בכיוונים שונים מעידות על כך שרוחות בכיוונים שונים הובילו גרגרי חול אל הדיונה (איור 3).

האם צורת הדיונה מעידה על הכיוון ממנו הגיעו גרגרי החול?

בהחלט כן. לדיונות במישור החוף מבנה אסימטרי המעיד על כך שרוחות מערביות הביאו את גרגרי החול מכיוון חוף הים.

מהיכן הגיעו גרגרי החול אל חוף הים?

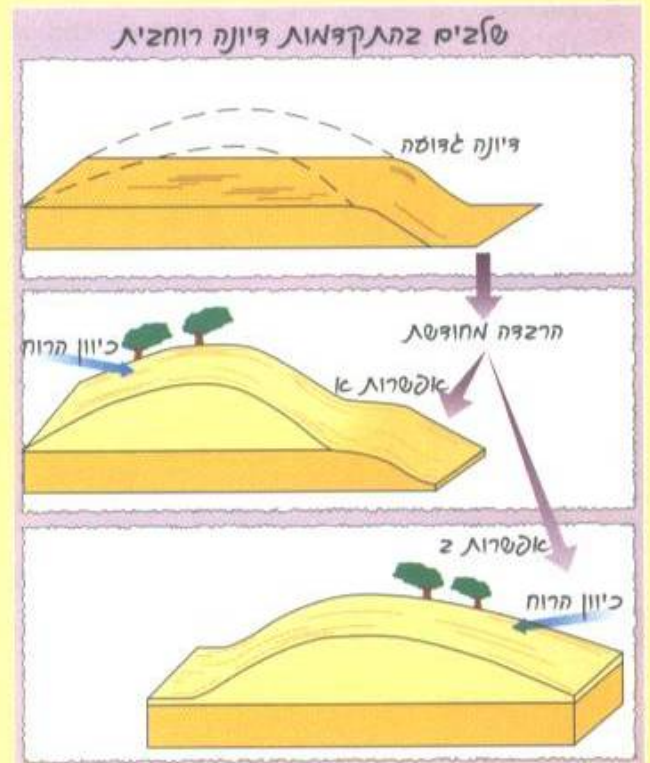
מקורם של גרגרי הקוורץ בסלעי גרניט. סלעי גרניט חשופים על פני השטח באגן הניקוז של נהר הנילוס באפריקה (ברמות אתיופיה). גרגרי הקוורץ מובלים על ידי הנילוס ויובליו אל מימי הים התיכון ומשפך הנילוס הם מובלים לחופי ארצנו על ידי זרמי ים. גלי הים פולטים את גרגרי החול אל החוף, יחד עם שברי קונכייות (איור 4).

איור 2: מנגנון ההתקדמות של דיונה רוחבית. הגרגרים מתקדמים מעורף הדיונה ומצטברים בחזית הדיונה בשכבות נטויות.

איור 4: דרכם של גרגרי הקוורץ מסלעי הגרניט של אתיופיה אל חופי הארץ.

איור 3: היווצרות שכבות נטויות בכיוונים שונים בדיונות חול. רוח חזקה במיוחד עשויה לגדוע ראשי דיונות. רוחות בכיוונים שונים גורמות להתקדמות דיונות בהתאם לכיוון הרוח ולהצטברות גרגרי חול בשכבות הנטויות בחזית הדיונה המתקדמת.

ולסיכום:

גרגרי הקוורץ שבכורכר התחילו את דרכם כגבישי קוורץ בסלעי גרניט באפריקה. משם הם הובלו על ידי זרמי נהר הנילוס ויובליו אל מימי הים התיכון. זרמי חוף הובילו אותם לכיוון חופי הארץ, שם הם נפלטו לחוף על ידי גלי הים. מחוף הים הובלו הגרגרים על ידי הרוח, יחד עם שברי צדפים וקונכייות, והם הצטברו בדיונות במישור החוף. הקלציט שהומס מהקונכייות היווה את חומר המלט שליכד את גרגרי הקוורץ שבדיונות ליצירת גבעות הכורכר.

את ההסבר לתחנה זו ניתן לקרוא בעמודים 8-9.

אישורה של התכנית לבנייה שכונת המגורים שבין גבעת התור לגבעת האירוסים, החלה לפורר את שלמותו ורציפותו של המרחב הפתוח והחיץ שצריך להישמר בין הערים. לכן, יש למנוע כל בנייה נוספת ממערב לשכונה זו.

מצפון בולטת מולנו גבעת כורכר המכונה "גבעת האירוסים". גבעה זו שייכת לשטח השיפוט של ראשון לציון והיא מיועדת לשימור בזכות מחשופי הכורכר שבה והאירוסים הפורחים בשוליה.

בעמק שבין גבעת ה"תור" לגבעת האירוסים נבנתה שכונה חדשה השייכת לנס ציונה.

מדוע חשוב לשמור על רצף גבעות הכורכר ועל מרחב פתוח ביניהן?

גבעות הכורכר הן מרכיב נוף ייחודי למישור החוף. נוף ההולך ונעלם בעקבות הבניה המואצת וחסרת המעצורים. במרחב נס-ציונה - ראשון לציון שרדו גבעות כורכר בודדות, המהוות את הריכוז המשמעותי ביותר של גבעות כורכר הקיים באיזור המרכז.

סלע הכורכר יוצר תנאים המאפשרים התפתחות עולם עשיר ומגוון של צומח בבית גידול זה. קיומו והתרבותו של אירוס הארגמן, שהוא מין ייחודי לגבעות הכורכר, ונמצא בכל העולם רק כאן ובאזור נתניה, מותנה ביכולתם של חרקים המאביקים אותו לנוע בחופשיות מגבעת כורכר אחת לשניה. הבניה בין הגבעות, כפי שנעשתה כאן, עלולה לגרום להכחדתו של אירוס הארגמן בגבעת התור.

מדוע חשוב השימור לתושבי האזור?

גרכי הטבע והנוף של גבעות הכורכר מהווים גורמי משיכה לעשרות אלפי מבקרים ומטיילים הפוקדים אזור זה לאורך כל חודשי השנה. תפקודן של הגבעות כמוקדי בילוי בחיק הטבע מותנה בשמירת המרחב סביבן וביניהן. "שביל גבעות הכורכר" אמור לייצור את חוט השדרה שלאורכו יוצר רצף גבעות הכורכר כמערך שלם שיכלול באזור זה את גבעת האירוסים ראשל"צ, גבעת התור, גן לאומי גבעות נס-ציונה ויימשך דרומה לגבעות הכורכר של דרום נס ציונה, רחובות, גבעת ברנר וגדרה. מערך שטחים זה יכלול מגוון רחב של אפשרויות בילוי בחיק הטבע, בסמיכות רבה לסף ביתם של מאות אלפי תושבים המתגוררים במטרופולין ראשל"צ - נס- ציונה - רחובות.

תחנה 11

תצפית מגבעת התור מערבה

ממערב ומדרום מערב בולט בנוף אזור גבוה ומוארך. זהו האזור המיועד להיות גן לאומי "גבעות הכורכר נס ציונה". הגן הלאומי כבר מופיע בתכניות המתאר, אך טרם הוכרז רשמית על ידי שר הפנים.

כיצד שרדה הצמחייה הטבעית בגבעות הכורכר?

גבעות הכורכר במישור החוף יצרו נוף מרתק ומגוון המורכב משילוב של גבעות כורכר ושטחים נמוכים ביניהן. השטחים הנמוכים, המכוסים בשכבה עבה של קרקע החמרה נמצאת כמתאימים מאד לחקלאות וניטעו בהן פרדסים לרוב. הגבעות לעומת זאת, לא נמצאו ראויות לחקלאות, מאחר ובהן חשוף סלע הכורכר על פני בשטח ללא כיסוי קרקע. בזכות זאת, ניצל הצומח

השטחים החקלאיים שממערב לגבעת התור הם השטח הפתוח המאפשר את הרצף הפתוח בין גבעת התור לגבעות נס-ציונה. לכן, חשוב ביותר לשמור שטח זה ללא בנייה. פורום גבעות הכורכר בשיתוף החברה להגנת הטבע בנה ושרטט תכנית להקמת פארק רחב ידיים בעמק שממערב לגבעת התור. פארק זה יאפשר שימוש השטח לפעילויות נופש ופנאי לרווחתם של תושבי האזור, לצד המשך החקלאות בחלק מהשטח.

תחנה 12

שדות של אירוסים

את ההסבר לתחנה זו ניתן לקרוא בעמודים 10-11.

איכן ממשיכים מכאן?

הגעתם לסוף המסלול של גבעת התור. כעת עומדות בפניכם שתי אפשרויות להמשך המסלול מנקודה זו והן:
א. לחזור דרומה לנקודת ההתחלה ולהשלים את המסלול המעגלי.
ב. להמשיך צפונה ב"שביל גבעות הכורכר" לגבעת האירוסים ראשון לציון. לצורך המשך המסלול אנא היעזרו במפת המסלולים המצורפת.

